

Žvejo kapas viduramžių kapinyne Paūdronyse

MANVYDAS VITKŪNAS

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Šilo g. 5, 10322 Vilnius

El. paštas manvydas.vitkunas@gmail.com

Straipsnyje skelbiama informacija apie XIV a. pabaiga – XV a. datuojamame Paūdronių kapinyne, esančiame Šalčininkų rajono Turgelių seniūnijoje, rastą kapą Nr. 27 ir palaidotą asmenį (30–40 metų vyrą) su tam laikotarpiui būdingomis įkapėmis, tarp kurių yra viena visiškai nebūdinga, unikali – stambus vario lydinio žvejybinis kabliukas. Tai šį palaidojimą leidžia interpretuoti kaip viduramžių žvejo kapą. Publikacija siekiama praturtinti šiuo metu Lietuvoje sparčiai plėtojamus viduramžių laikotarpio žmonių kasdienio gyvenimo, buities ir verslų tyrimus unikalia archeologinių tyrimų medžiaga.

Raktažodžiai: žvejybinis kabliukas, žvejyba, viduramžiai, laidosena, Paūdronių kapinynas, Pietryčių Lietuva

PAŪDRONIŲ KAPINYNAS

2012 m. buvo pradėti archeologiniai tyrimai (šių ir vėliau vykusių tyrimų vadovas M. Vitkūnas) Paūdronių kapinyne (unikalus kodas Kultūros vertybių registre – 36748), kuris yra Šalčininkų r., Turgelių sen., Paūdronių kaimo rytiniame pakraštyje, 500 m į pietvakarius nuo Lietuvos Respublikos valstybės sienos su Baltarusijos Respublika. Apie 150–180 m į šiaurės rytus nuo kapinyno Merkio kairiojo kranto aukštumos kyšulyje yra Paūdronių piliakalnis (unikalus kodas Kultūros vertybių registre – 25192), vadinamas Pilies kalnu (jis iki šiol archeologų detaliau netyrinėtas) [4, 426–4217; 7, 119].

Paūdronių kapinynas iki 2012 m. nebuvo patekęs į archeologų bei paveldosaugininkų akiratį, neįtrauktas į Kultūros vertybių registrą. 2012 m. iš vietos gyventojo Edvardo Zinevičiaus sužinota, kad Paūdronių kaime yra ardomas laidojimo paminklas. Savavališkai įrengtame karjere kasamas smėlis ir žvyras, randama žmonių kaulų. Čia taip pat buvo užkasami kritusių gyvulių lavonai. Kapinyno teritoriją savavališkai kasinėjo nelegalūs kasinėtojai (vadinamieji „juodieji archeologai“). Apžiūrint vietovę buvo rasti kelių sunaikintų kapų pėdsakai, išmėtyti žmonių kaulai, kasinėtojų neteisėtai pasisavintų įkapių likučiai. Skubiai buvo organizuoti archeologiniai tyrinėjimai, kuriuos 2012 m. finansiškai parėmė leidykla „Versmė“ (direktorius Petras Jonušas). Praktiką archeologiniuose tyrinėjimuose atliko Lietuvos edukologijos universiteto Istorijos fakulteto studentai, taip pat dirbo (kaip ir vėlesniais metais) savanoriai talkininkai, tarp jų – viduramžių istorijos specialistas, Vilniaus

universiteto doktorantas Ričardas Dediala. 2012 m. detaliųjų archeologinių tyrinėjimų metu kapinyne iširtos trys perkastos (iš viso 230 m²), aptikti 36 griautiniai kapai [15, 212–219].

2013 m. Kultūros paveldo departamento užsakymu buvo tikslinamos į privačią žemės valdą patenkančios kapinyno dalies šiaurės vakarinės ir vakarinės ribos. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu iširtos keturios perkastos (iš viso 40 m²), rasti 2 griautiniai kapai. Taip pat atlikti archeologiniai žvalgymai 3200 m² plote [16, 189–191].

2016 m. ir 2017 m. tyrimus tęsė Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Karo istorijos centras. Tyrimuose aktyviai dalyvavo viešosios įstaigos „Istorijų centras“, vadovaujamo Marijos Čepaitytės, suburti savanoriai talkininkai (dalis jų – Maskvos Jurgio Baltrušaičio vidurinės mokyklos moksleiviai). 2016 m. iširta viena 60,9 m² dydžio perkasa, rasti 4 griautiniai kapai [17, 150–155]. 2017 m. iširta viena 30,9 m² dydžio perkasa, rasti 5 griautiniai kapai [18, 187–193]. Taigi iš viso per keturis tyrimų sezonus Paūdronių kapinyne iširtas 361,8 m² plotas, aptikti 47 kapai, archeologiškai išžvalgytas 3 200 m² plotas.

Mokslinių tyrimų informacija iš dalies apibendrinta publikacijose lietuvių [19, 22–27] ir anglų [14, 447–449] kalbomis. Taip pat paskelbta informacija apie kape Nr. 18 aptiktą unikalų radinį – romėniško laikotarpio II a. antrąja puse datuotą emaliuotą segę, kuri atsidūrė viduramžių moters kape (segės tipologiją ir chronologiją nustatė hab. dr. prof. Mikolas Michelbertas) [5, 78; 6, 29–37].

Mirusieji Paūdronių kapinyne laidoti paguldyti ant nugaros, ištiestomis kojomis, absoliuti dauguma – galva orientuoti į vakarus, šiaurės vakarus 230–300° kryptimi. Tik kape Nr. 30 mirusioji buvo palaidota visiškai priešinga kitiems kapams kryptimi – galvūgaliu į pietus, 180° kryptimi, o kape Nr. 47 vaikas palaidotas galvūgaliu į rytus, 70° kryptimi.

Daugelyje kapų aptikti mirusiųjų palaikai labai sunykę. Kapuose ir kapinyno teritorijoje aptikti gausūs radiniai: sidabrinės LDK monetos, datuojamos XIV a. pabaiga – XV a., žalvarinių apgalvio plokštelių fragmentai, auskarai, plokštinės segės, žalvarinis kabutis, stiklo karoliukai, žalvarinės grandinėlės, pintos žalvarinės apyrankės dalys, žiedai, sagtys, grandys, peiliai, skustuvas, yla, diržo krepšių su žalvariniais ir geležiniais apkalais fragmentai. Tačiau, skirtingai nei didesnėje dalyje kitų to meto Lietuvos kapinytų, čia visiškai nerasta ginklų (ietigalių, kirvių ir kt.), taip pat kitų didelei daliai vienalaikių kapinytų būdingų radinių, tokių kaip puodai su maistu, paukščių kaulai ir panašiai.

Krikščioniams būdinga laidojimo kryptis (galva į vakarus) ir senųjų baltiškų laidojimo papročių reliktas – santykinė įkapių gausa – liudija šį kapinyną palikusios viduramžių bendruomenės religinį sinkretizmą. Visgi daugelio kapų orientacija galvūgaliu į vakarus, ginklų ir kitų „pagoniškų“ įkapių nebuvimas leidžia spėti, kad Paūdronių kapinyną palikusi bendruomenė buvo gana smarkiai paveikta christianizacijos. Tai galėjo lemti keli veiksniai, pirmiausia – netoli esanti (12 km) Medininkų pilis ir greta jos 1391 m. įsteigta parapija [3, 216–221]. Neabejotina, kad dvasininkai jau nuo XIV a. pabaigos dirbo Medininkų apylinkėse, skleidė krikščionybę, ir tai turėjo atsiliepti vietos gyventojų pasaulėžiūrai bei mirusiųjų laidosenos būdai.

Labiausiai netikėtas radinys XIV–XV a. datuojamame Paūdronių kapinyne buvo kape Nr. 18 aptikta žalvarinė emaliuota pasaginė sagė, visiškai iškrentanti iš bendro viduramžių epochos radinių konteksto ir reprezentuojanti senąjį geležies amžių (romėnišką laikotarpį I–IV a.), ir kape Nr. 27 rastas žvejybinis kabliukas.

Paūdronių kapinyno tyrimų metu rasti radiniai perduoti Trakų istorijos muziejui. Būtų puiku, kad ateityje dalis jų būtų eksponuojami šio muziejaus filiale – Medininkų pilyje, kuri yra visiškai netoli nuo Paūdronių kapinyno.

KAPAS NR. 27

2012 m. tiriant perkasą Nr. 1, šiaurės vakarinėje perkasos sienelėje padarytoje 170 cm ilgio ir 70 cm pločio išpjovoje 42 cm gylyje (absoliutus aukštis – 212,68 m) atidengti fragmentiškai išlikę griaučiai (1 pav.) [20, 24–25, 45]. Kapo duobės kontūrai neaiškūs. Išlikusios griaučių dalies ilgis – 112 cm. Mirusysis buvo palaidotas paguldytas ant nugaros, ištiestomis kojomis, galva į vakarus, 250° kryptimi. Kaukolė neišlikusi (rasti tik keli itin smulkūs fragmentai ir vienas krūminis dantis). Rankų kaulai labai sunykę. Dešinė ranka buvo ištiesta, truputį palenкта per alkūnę. Dešinės rankos plaštaka (neišlikusi) veikiausiai buvo padėta ant dešiniojo šlaunikaulio. Kairė ranka buvo labiau palenкта per alkūnę, jos plaštaka (neišlikusi) veikiausiai buvo padėta virš dubens apatinės dalies. Kojos ištiestos, vos palenktos į kairę pusę. Tikslesnė kojų padėtis neaiški dėl itin fragmentiškai išlikusių kojų kaulų (rasti tik labai erodavę šlaunikauliai ir kairės kojos blauzdikaulio fragmentas). Karsto pėdsakų nepastebėta. Kapo duobės dugnas atidengtas 57 cm gylyje (absoliutus aukštis 212,53 m).

Kape aptiktos kelios įkapės (2, 3 pav.). Virš kairiojo dubenkaulio rastas geležinis įtveriamasis peilis, orientuotas ašmenimis link kojūgalio, smaigaliu link dešiniojo peties. Peilis, atrodo, buvo padėtas ant mirusiojo juosmens, po kairės rankos dilbiu. Prie kairiojo dubenkaulio, ties šlaunikaulio proksimaliniu galu (sunykęs), viena šalia kitos rastos dvi geležinės sagtys. Išorinėje dubens pusėje rasta geležinė D formos sagtis su liežuvėliu. Vos 0,5 cm atstumu nuo pirmosios sagties, kiek labiau į dubens vidų rasta antra geležinė sagtis. Ji buvo su žalvariniu liežuvėliu. Antroji sagtis labai korodavusi, sutrupėjusi. Per 5 cm į kapo išorę nuo abiejų rastų sagčių (ir kairiojo šlaunikaulio proksimalinio galo), 6 cm nuo peilio link kojūgalio rastas gerai išlikęs žalvarinis žvejybos kabliukas su skylute valui ir užbarzda. Per 10 cm link kojūgalio nuo rastų sagčių (ir kairiojo šlaunikaulio proksimalinio galo) ant šlaunikaulio rastas geležinis rozetės formos apkalas. Šis apkalas buvo pritvirtintas ant odinio diržo krepšio (neišliko). Dešiniojo šlaunikaulio vidinėje pusėje, prie proksimalinio galo rasta geležinė grandis. Pažymėtina, kad radinių išsidėstymas kape nuo palaidojimo laiko, panašu, iš dalies yra pakitęs, kai kurie daiktai yra išjudinti iš pirminės vietos, nes kapo dalis apardyta čia vykusių žemės arimo darbų.

Toliau pateiksime detalią informaciją apie visus radinius, o žvejybinį kabliuką aptarsime atskirai. Skliaustuose nurodomi radinių inventoriniai numeriai Trakų istorijos muziejuje.

Geležinis įtveriamasis *peilis* (inv. Nr. AP799) tiesia nugarėle 144 mm ilgio, įtvaros ilgis – 49 mm. Geleztės plotis nugarėlėje – 4 mm, geleztės aukštis – nuo 8 (per 1 cm nuo smaigalio) iki 18 mm (ties įtvare), įtvaros aukštis – nuo 5 iki 10 mm. Koto, kuris veikiausiai buvo medinis, pėdsakų neaptikta. Šis peilis – universalios formos, žinomos nuo

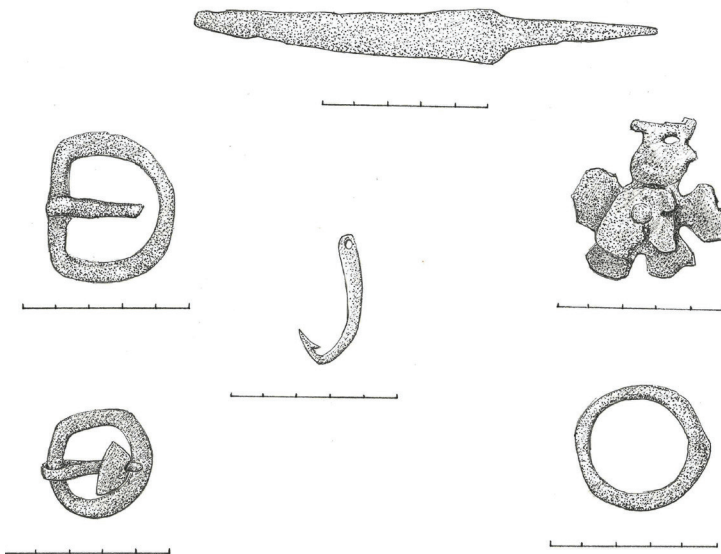
1 pav. Paūdronių kapinyne kapas Nr. 27. Bendras vaizdas. Manvydo Vitkūno nuotrauka

2 pav. Įkapės iš kapo Nr. 27. Alvydo Staniunaičio nuotrauka

geležies amžiaus iki pat naujųjų amžių. Viduramžiais tokie peiliai buvo dedami ir į vyrų, ir į moterų kapus. Prie diržo ar juostos peiliai buvo nešiojami odinėse, retai – medinėse makštyse.

Geležinė *diržo sagtis* (inv. Nr. AP800/1) D formos, su liežuvėliu. Radinys stipriai korodavęs, subyrėjęs į dvi dalis. Liežuvėlis išlikęs fragmentiškai. Sagties aukštis – 48 mm, plotis – 40 mm, pusapvalio skerspjūvio lankelio plotis – 7 mm, aukštis – 4 mm, išlikusios

3 pav. Įkapės iš kapo Nr. 27. Mantvido Mieliausko piešinys

liežuvėlio dalies ilgis – 30 mm, skersmuo – 5 mm. Pagal Eugenijaus Svetiko tipologiją ši sagtis priskirtina II tipui ir datuojama XIV a. pradžia – XVI a. pradžia [10, 392–393, pav. 5].

Mažesnė geležinė *diržo krepšio sagtis* (inv. Nr. AP800/2) su žalvariniu liežuvėliu. Radinys itin stipriai korodavęs, subyrėjęs į keturias dalis, išlikęs tik fragmentiškai. Sagsis apskrita, ant liežuvėlio išlikęs nedidelis odos gabalėlis. Liežuvėlis 30 mm ilgio, 3 × 3 mm kvadratinio skerspjūvio. Pagal E. Svetiko tipologiją tokios sagtys priskiriamos I tipo 1-ai atmainai ir datuojamos XIV–XVI a. pradžia [10, 391–392, pav. 2, 3].

Geležinis *diržo krepšio apkalas* (inv. Nr. AP802) rozetės formos. Apkalo centre yra kūgio formos iškilimas, nuo kurio eina penkios atšakos. Šis iškilimas yra kniedės galvutė. Radinys stipriai korodavęs, likusi tik jo dalis. Dalies skersmuo – 43 × 45 mm. Apkalo storis – 3 mm, kniedės ilgis kitoje dirbinio pusėje – 9 mm, kniedės ašelės storis – 7 mm, antros kniedės galvutės („blogoje“ pusėje) skersmuo – 9 mm. Kniedė apskrito skerspjūvio. Šis apkalas buvo pritvirtintas prie odinio diržo krepšio, bet jokių kitų jo pėdsakų neaptikta. Tokie rozetiniai diržo krepšių apkalai nėra dažni Lietuvos archeologinėje medžiagoje. Vienas panašus apkalas rastas Kernavės-Kriveikiškių kapinyne [13, 82, pav. 47:5]. E. Svetikas jį priskiria „pavienių rozetinių ženklų“ grupei ir datuoja XIV a. pab. – XV a. pradžia [9, 441–442, pav. 443:1]. Paūdronių kapinyne atveju tai atitinka chronologinę koreliaciją, nors negalime atmesti galimybės, kad apkalas bei visas kapo kompleksas gali būti ir vėlesnių XV a. dešimtmečių.

Geležinė *diržo grandis* (inv. Nr. AP803) apskrita. Radinys stipriai korodavęs, vienoje vietoje įlūžęs. Lankelis – apskrito skerspjūvio. Skersmuo – 41 × 42 mm, vidinis skersmuo – 28 mm. Lankelio aukštis – 3 mm, plotis – 4 mm. Tokios grandys, naudotos kaip diržų skirstikliai, yra dažnas radinys viduramžių Lietuvos kapinyuose.

Palaikų iš Paūdronių kapinyne antropologinę analizę atlikęs Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Anatomijos, histologijos ir antropologijos katedros prof. dr. Rimantas Jankauskas nustatė, kad kape Nr. 27 palaidotas asmuo, kurio išlikę postkranijinio skeleto fragmentai ir krūminis dantis, veikiausiai buvo 30–40 metų amžiaus vyras [2, 161]. Dėl itin prasto ir fragmentiško palaikų išlikimo detalesnės informacijos gauti nepavyko.

ŽVEJYBINIS KABLIUKAS

Kape Nr. 27 aptiktas *žvejybinis kabliukas* (inv. Nr. AP801) su skylute valui ir užkarta (4 pav.). Kabliuko aukštis – 42 mm. Kotelis ir smaigalys yra stačiakampio skersinio pjūvio, ašelė suplota, joje padaryta skylutė valui. Ašelės plotis – 6 mm, storis – 1 mm, skylutės valui skersmuo – 2,8 mm. Kotelio plotis – 2 mm, storis – 3 mm. Smaigalio (nuo užlenkimo) ilgis – 19 mm, plotis – 2,8 mm, storis – 1 mm. Užkartos ilgis – 10 mm, užkartos kertamosios dalies ilgis nuo kotelio – 2,5 mm. Šis stambus kabliukas skirtas gaudyti stambias žuvis (veikiausiai plėšriąsias). Prie pat Paūdronių teka Merkys. Čia yra pats šios Dzūkijos upės aukštupys. Dėl žmogaus veiklos šios upės dalies vaizdas XX a. antroje pusėje labai pasikeitė – melioracijos metu Merkyje vaga daugelyje vietų buvo ištiesinta, todėl šiandien žvelgiant į Merkį šioje vietoje net sunku įsivaizduoti, kaip upė čia atrodė viduramžiais. Tikėtina, kad srauniame Merkyje čia būta duburių ir sąlygos žvejybai buvo palankios.

Kabliukas pagamintas iš vario lydinio, kurio sudėtyje yra 82,1 % vario, 14,4% alavo, taip pat smulkių cinko, geležies, švino, arseno ir nikelio priemaišų. Taigi pagrindinis metalas yra varis, o pagrindinis legiruojantis metalas – alavas, todėl šis lydinis yra bronzos (alavinė bronzos). Kol nebuvo cheminės sudėties tyrimų rezultatų, ankstesnė šio

4 pav. Žvejybinis kabliukas iš kapo Nr. 27. Alvydo Staniunaičio nuotrauka

straipsnio autoriaus publikacijose klaidingai buvo nurodoma, kad kabliukas yra žalvarinis (žalvaryje pagrindinis metalas yra varis, o legiruojantis metalas – cinkas). Radinio cheminės sudėties analizę atliko Simonas Senulis (Trakų istorijos muziejus).

Žvejyba su meškere buvo populiari viduramžių Europoje (5 pav.), įskaitant ir Lietuvą. Žvejybiniai kabliukai aptinkami viduramžių miestų ir mažesnių gyvenviečių

5 pav. Viduramžių žvejys su meškere (*The Book of Saint Albans*, 1496. www.medievalists.net)

archeologiniuose objektuose. Dabartinėje Pietryčių Lietuvoje XIII–XIV a. datuojamų žvejybinių kabliukų aptikta Vilniaus Žemutinėje pilyje bei Kalnų parke, Kernavėje, Senuosiuose Trakuose, Aukštadvario bei Nemenčinės piliakalniuose. Žvejybai Pietryčių Lietuvos vandenyse yra skirta kita šio straipsnio autoriaus publikacija [21]. Specializuotą publikaciją, kurioje apibendrinti duomenys apie labai gausiai Klaipėdos piliavietėje rastus žvejybinius kabliukus, yra paskelbęs Dmitrijus Paporiga [7].

Kabliukai buvo daromi iš geležies arba įvairios sudėties vario lydinių. Daugelis kabliukų buvo vienašakiai, nors rasta ir dvišakių. Dažniausiai tokie kabliukai gana masyvūs, skirti gaudyti stambias žuvis. Itin stambus, net 60 mm ilgio, kabliukas rastas Senuosiuose Trakuose [21, 5–6, pav. 1–3]. Kaip atrodė meškerės? Iš etnografinių tyrimų medžiagos žinoma, kad dar XX a. pradžioje meškeres sudarė medinis meškerykotis, žilų arklio ašutų valas, plūdė iš tuopos žievės, užmauta ant žąsies plunksnos, ir kabliukas [1, 79]. Taip pat buvo naudojami gramzdukai (veikiausiai metaliniai arba moliniai).

Žvejybiniai kabliukai kapuose – itin reta įkapė Lietuvos archeologinėje medžiagoje. Tai viso labo trečias toks radinys bei vienintelis, aptiktas viduramžių kapinyne. Kiti du žvejybiniai kabliukai rasti I tūkst. m. vidurio kapuose vakarinėje Lietuvos dalyje, Šilalės rajone. Žvilių kapinyne IV a. datuojamame turtingame vyro kape rastas geležinis apie 40 mm ilgio žvejybinis kabliukas, padėtas mirusiajam prie galvos. Šiame kape taip pat rastas ietigalis, žalvarinė diržo sagtis, geležinis peilis, geležinis smeigtukas su stikliniu karoliuku, dvi žalvarinės segės, žalvarinė apyrankė ir gintarinis karoliukas. Kaklo srityje rastas vėrinys iš sidabrinų pakabučių, žalvarinių įvijėlių ir stiklinio karoliuko [11, 34, 140–141, pav. 143:3]. V–VI a. datuojamame Pagrybio kapinyne 12–14 metų amžiaus berniuko kape Nr. 177B 57 mm ilgio žalvarinis žvejybinis kabliukas buvo padėtas mirusiajam ant krūtinės. Šiame kape taip pat rastas geležinis lazdelinis smeigtukas ir gintarinis karoliukas [12, 48–49, 101, pav. 141:3].

Tikėtina, kad geležinių žvejybinių kabliukų kapuose buvo ir daugiau, bet tokie nedideli dirbiniai (priešingai nei pagaminti iš įvairios sudėties vario lydinių) neišliko dėl korozijos.

Ieškant informacijos apie žvejybinius kabliukus kaip įkapes kituose kraštuose, nepavyko rasti duomenų apie tokio pobūdžio viduramžių laikotarpio įkapes.

APIBENDRINIMAS

XIV–XV a. žvejo kapo iš Paūdronių išskirtinis radinys – iš bronzos pagamintas žvejybinis kabliukas – yra unikalus viduramžių Lietuvos archeologiniame kontekste. Žvejybiniai kabliukai yra labai reta įkapė kalbant ir apie ankstesnio laikotarpio (geležies amžiaus) kapus, tirtus dabartinės Lietuvos teritorijoje.

Paūdronių vyro kapas Nr. 27 pagal savo įkapių kompleksą bendrame kapinyne kontekste priskirtinas prie santykinai turtingesnių kapinyne kapų, nes jame rasti ir diržo krepšio likučiai (apkalas ir sagtelė). Kitos įkapsės – peilis, diržo sagtis, grandis. Diržo krepšio apkalas labai panašus į aptiktą XIII–XIV a. Kernavės-Kriveikiškių kapinyne, kuriame buvo laidojami to meto Kernavės miesto gyventojai.

Paūdronių kapinyną palikusi viduramžių bendruomenė, sprendžiant pagal laidojimo būdą ir įkapes, jau buvo paveikta christianizacijos procesų, bet vis dar dėjo į kapus įvairius daiktus, kurie nepriklausė „krikščioniškų“ įkapių kompleksui. Vienas tokių yra žvejybinis kabliukas, įdėtas į 30–40 metų vyro kapą Nr. 27.

6 pav. Viduramžių žvejys iš Paūdronių (rekonstrukcinis piešinys). Manvydo Vitkūno rekonstrukcija, dailininkas Šarūnas Miškinis

Remdamiesi archeologiniais šio kapo radiniais, straipsnio autorius kartu su dailininku Šarūnu Miškiniu parengė viduramžių žvejo iš Paūdronių rekonstrukcinį piešinį (6 pav.) (*).

Gauta 2021 11 16
Priimta 2021 12 16

Šaltiniai ir literatūra

- [1] DUNDULIENĖ, Pranė. *Lietuvos etnografija*. Vilnius: Mokslas, 1982.
- [2] JANKAUSKAS, Rimantas. Žmonių palaikų iš Paūdronių (2012 m. tyrinėjimai) antropologinio tyrimo rezultatai; VITKŪNAS, Manvydas. Paūdronių kapinyno (36748), Turgelių sen., Šalčininkų r., archeologinių detaliųjų tyrimų 2012 m. ataskaita. *Lietuvos istorijos instituto rankraštynas*, f. 1, b. 6182, p. 159–163.
- [3] KVIKLYS, Bronius. *Lietuvos bažnyčios / Churches of Lithuania*. T. 5: *Vilniaus arkivyskupija*. D. 2: *Vilniaus provincijos bažnyčios*. Čikaga, 1986.
- [4] *Lietuvos piliakalnių atlasas*. T. II. Sud. Zenonas Baubonis, Gintautas Zabiela. Vilnius, 2005.
- [5] MICHELBERTAS, Mykolas. *Romėniškojo laikotarpio emaliuoti dirbiniai Lietuvoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016.
- [6] MICHELBERTAS, Mykolas; VITKŪNAS, Manvydas. Romėniško laikotarpio emaliuota segė iš viduramžių kapinyno Paūdronyse. *Lituanistica*, 2017, T. 63, Nr. 1(107), p. 29–37.
- [7] PAPANIGA, Dmitrijus. XIV–XVI a. žvejybinių kablukų iš Klaipėdos piliavietės kolekcija, *Klaipėdos pilis: tyrimai ir šaltiniai*. Klaipėda, 2019, p. 222–229.

* Už pagalbą rengiant rekonstrukcinį piešinį autorius nuoširdžiai dėkoja dr. Pauliui Bugiui ir doktorantui Ričardui Dedialai.

- [8] STRAZDAS, Arūnas. Nauji piliakalniai. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1998 ir 1999 metais*. Vilnius: „Diemedžio“ leidykla, 2000, p. 118–120.
- [9] SVETIKAS, Eugenijus. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės christianizacija XIV a. pab. – XV a. T. I*. Vilnius: „Diemedžio“ leidykla, 2009.
- [10] SVETIKAS, Eugenijus. Sagtys XIV–XVII a.: tipai ir paskirtis (pagal vėlyvųjų viduramžių kapiny-nų medžiagą). *Lietuvos archeologija*. T. 15. Vilnius: Žara, 1998, p. 389–431.
- [11] VAITKUNSKIENĖ, Laima. *Lietuvos archeologija*. T. 17: *Žvilių kapinynas*. Monografija. Vilnius: „Diemedžio“ leidykla, 1999.
- [12] VAITKUNSKIENĖ, Laima. *Lietuvos archeologija*. T. 13: *Pagrybio kapinynas*. Monografija. Vilnius: „Diemedžio“ leidykla, 1995.
- [13] VĖLIUS, Gintautas. *Kernavės miesto bendruomenė XIII–XIV amžiuje*. Vilnius: Vilniaus univer-siteto leidykla, 2005.
- [14] VITKŪNAS, Manvydas. Medieval Old Cemeteries of the Provinces. *A Hundred Years of Archeological Discoveries in Lithuania*. Vilnius: Society of the Lithuanian Archeology, 2016, s. 442–453.
- [15] VITKŪNAS, Manvydas. Paūdronių kapinynas. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais*. Vilnius: Lietuvos archeologijos draugija, 2013, p. 212–219.
- [16] VITKŪNAS, Manvydas. Paūdronių senkapis. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2013 metais*. Vilnius: Lietuvos archeologijos draugija, 2014, p. 189–191.
- [17] VITKŪNAS, Manvydas. Paūdronių senkapis. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2016 metais*. Vilnius: Lietuvos archeologijos draugija, 2017, p. 150–155.
- [18] VITKŪNAS, Manvydas. Paūdronių senkapis. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2017 metais*. Vilnius: Lietuvos archeologijos draugija, 2018, p. 187–193.
- [19] VITKŪNAS, Manvydas. Paūdronių kapinynas: Medininkų apylinkių gyventojų laidosena XIV–XV a. *Atstatytai Medininkų piliai – 5 metai*. Konferencijos pranešimai. Trakai: Trakų istorijos muziejus, 2017, p. 22–27.
- [20] VITKŪNAS, Manvydas. Paūdronių kapinyno (36748), Turgelių sen., Šalčininkų r., archeologi-nių detaliųjų tyrimų 2012 m. ataskaita. *Lietuvos istorijos instituto rankraštynas*, f. 1, b. 6182.
- [21] VITKŪNAS, Manvydas. Žvejyba Pietryčių Lietuvos vandenyse XIII–XIV a. *Istorija*, 2006, T. 63, p. 3–13.

MANVYDAS VITKŪNAS

A Fisherman's Grave in the Medieval Burial Site of Paūdronys

Summary

The article contains information about grave No. 27, which dates back to the second half of the fourteenth–the fifteenth century, located in the ward of Turgeliai of Šalčininkai district, near the state border between Lithuania and Belarus. In this grave, a person (a man aged 30–40) is buried with burial items characteristic of that period and one completely uncharacteristic and unique burial item, a large copper-alloy fishing hook.

The burial of the dead in the Paūdronys burial site was carried out according to essentially Christian customs, predominantly with the head of the deceased at the western end of the grave. Unlike in a whole series of contemporaneous Lithuanian burial

sites where the old pre-Christian burial customs are even more evident, no weapons, clay pots with food, bird bones, or other burial items characteristic of the period in question were found here. Paūdronys is located close (about 12 km) to the historic settlement of Medininkai with an important castle, where one of the first parishes in Lithuania was established and a church was built as early as 1391. Therefore it is likely that the activities of Catholic priests and the Christianisation processes were quite rapid in these environs in the fourteenth–the early fifteenth century.

Grave No. 27 is badly damaged, with only part of the skeleton of the deceased preserved. The deceased was buried lying on his back, with outstretched legs, head to the west at 250 degrees. No traces of the coffin were observed. The person buried in the grave is a man aged 30–40. An iron knife with a tang, its edge pointing toward the feet and the point towards the right shoulder, was found above the left pelvic bone. Two iron buckles were found side by side near the left pelvic bone, at the proximal end of the femur. An iron D-shaped buckle with a tongue was found on the outside of the pelvis. A second iron buckle, with a brass tongue, was found just 0.5 cm away from the first buckle, a little further inside the pelvis. The second buckle is badly corroded and crumbled. An iron rosette-shaped piece of plating was found on the femur within 10 cm of the buckles (and the proximal end of the left femur). The plating was probably attached to a leather purse, but no other traces of it were found. An iron chain link was found on the inner side of the right femur, near the proximal end. A well-preserved brass fishing hook, with a barb and an eye for a line, was found within 5 cm of both buckles towards the outside of the tomb. The hook is massive, for catching predatory fish. Its length is 42 mm. The hook is made of a copper alloy containing 82.1% copper, 14.4% tin, with minor impurities of zinc, iron, lead arsenic, and nickel. The shank and the point have a rectangular cross-section; the eyelet is flattened, with an eye for the line in it.

With the exception of the fishing hook, the set of burial items is quite typical of Lithuanian burial sites of the late fourteenth–the fifteenth century. The fishing hook enables interpretations of this burial.

Keywords: fishing hook, fishing, Middle Ages, burial, Paūdronys burial site, south-eastern Lithuania